

o disanju

(Nikola Vujčić: DISANJE, Prosveta, 1988)

nebojša vasović

Pesnička knjiga *Disanje* (treća pesnička knjiga Nikole Vujčića) bavi se od početka do kraja jednim jednim problemom (ili, ako hoćete, temom): suštinom pisanja, nastajanja pesme. Time su se, naravno, pesnici bavili odvajkada — i ta tema nije isključivo vezana za savremenu poeziju — kako se to obično misli. Međutim, da bi pesnikovo promišljanje o prirodi pesničkog jezika i same poezije moglo imati nekakvog smisla — neophodno je, najpre, da u dotičnoj poeziji ima i nečeg što nije samo puko promišljanje. Drugim rečima, jedino tamo gde ima poezije, gde ima autentičnog pesničkog doživljaja, ima smisla promišljati o poeziji. Sve drugo je poza, izveštačenost.

Kada je u pitanju knjiga *Disanje*, valja odmah reći sledeće: Nikola Vujčić je promašio književni žanr. Umesto da piše pesme, on u stihu »razmišlja« o pesmama jer misli da »je to literarnije i dublje. On nema svoj doživljaj (sebe i sveta) koji pokušava da izrazi kroz literaturu, on pokušava da svoje »promišljanje« o poeziji proturi kao svoj poetski doživljaj. A ukoliko nekoga zanima samo da razmišlja o poeziji, onda su kritika, esej, studije, mnogo prikladniji žanrovi za tako nešto.

Ima nečeg starački patetičnog i dosadnog u ovoj knjizi, koja pre podseća na traljavo ispleten džemper negoli na umetničko delo. (Kad smo već kod pletenja, nije nimalo slučajno to što Vujčićev lirski subjekt veoma često govori u ženskom rodu.) Pletenje tudom vunicom, po uzoru na tude »mustre« — osnovna je osobina Vujčićevog »pesničkog postupka«. Pritom, ne preuzima Vujčić od drugih samo ritmove, već i pesničke slike i poetska značenja — ne udubljujući se nimalo u kontekst tekstova iz kojih bezobzirno pozajmljuje, ili, preciznije rečeno, krađe. Važno je uočiti da se u Vujčićevom slučaju nikako ne radi o uticajima (kojih, hvala Bogu, ima kod svakog pesnika) — koji bi bili preoblikovani u jedan novi ritam i novi kontekst. Naprotiv, veliki je broj stihova u ovoj knjizi koji se ne mogu čitati kao Vujčićevi, naprosto zato jer su nevešto presadeni iz tuđih poetskih svetova. Navedimo nekoliko primera:

tu je i jedna čaša.
a reč čaša je prazna kao čaša
i dugačak sto bori se sa njenom
malom prazninom (pod. N.V.)

Da li je moguće čitati ove stihove a pri tome nemati na umu Vaska Popu? Meni to nije moguće, pa samim tim ni ove stihove ne mogu smatrati Vujčićevim. U istoj pesmi, *Opis grada*, čitamo:

kamen će opisati starost koja odoleva iskušenjama,
vazduh će opisati kuće koje astmatično dišu,
vatra će opisati proleće u kome kiša peva na stepeništu

Da li su ovo Vujčićevi stihovi? Za mene, nisu. To mogu biti stihovi Ivana Lalića ili Aleksandra Ristovića, ali Vujčićevi — nikako! Daje, može li čovek da čita stihove poput:

zastrašuje me vrč svojim
tamnim dnom

sobe su obične kocke pune mraka
ulice su crni konci razapeti po gradu. . .

a da ne uvidi da to nisu stihovi N. Vujčića već stihovi Novice Tadića!

Može li neko da čita pesmu *Potop* a da ne uvidi da je njen početak jedna krajnje očajna i nepismena imitacija Genadija Ajgija:

uzdišući (ah, baš tada, ah! — sve je palo u vodu);
val-guta: vala-guta-val. . .

Može li čitalac da čita stihove poput: . . . vo-da se lako pretvara (u sneg, gde je sneg tu sam uvek mala) oštala« — a da nema na umu (ili u sluhu) Anku Žagar?

Može li iko da se uubi u pesničke slike i sintaksu poput ove: doneću stablo. napraviću vrata. (pokucaću. otvoriću ih) ući ću. — a da se ne seti da je tako nešto već pročitao kod Milutina Petrovića, i to još davno, veoma davno. . .

U mojoj knjizi *Brazil* (Matica srpska 1986) na jednom mestu piše: »Crno je cvrkut. . .« Sa-da, u knjizi *Disanje* (koja bi se mogla zvati i *Prepisivanje*) čitam veoma »originalnu« pesničku sliku »crkut crnine« (pesma bez naslova, str. 43).

Dakle, Vujčić veoma često imitira, plagira, doslovno krađe pesničke slike, sintaksu, pojedina značenja. . . Naravno, sve ovo još i ne bi bilo toliko tragično da u Vujčićevoj knjizi ima barem nekoliko *zaista njegovih pesama*. Ali, na žalost, takvih pesama nema. A nema ih ne samo zbog prevelikog oslanjanja na druge (čitaj neoriginalnosti) — nego i zbog drugih, još elementarnijih stvari. Prva i najvažnija od svih koja Vujčića sprečava da slobodno zapeva jeste nedovoljno poznavanje maternjeg jezika, ili, još preciznije rečeno: odsustvo osećanja za maternji jezik. Ovo se pre svega vidi u potpuno neopravdanom upotrebi hrvatzizama, kako na planu leksičke tako i u gomilanju infinitiva, nezgrapnoj sintaksi. . . U pesmi bez naslova (s. 43) čitamo:

da uvek mislim da si tu, i kad odeš da
češljaš kosu koja ti kiši po dlanovima. . .
(pod. N.V.)

Naravno, ako neko piše na hrvatskom (ili, ako hoćete, hrvatskosrpskom) — može da kiši koliko hoće jer je to njegov jezik. Ali, kišiti na srpskom je ružno i nepismeno.

U drugoj pesmi čitamo:

kao da sam oduvek, kao da sam kiša puna
očiju
na tvom prozoru odakle je sve vani . . . (pod. N. V.)

A na strani 52. nailazimo na nevidenu mudrost:

i sve ovisi o vazduhu
kao kutija šibica . . . (pod. N. V.)

Koliko god šibice »ovisile« o vazduhu — pesnik ovisi još više o maternjem jeziku. Upotrebljavati strane reči, a ne postizati tom upotrebom nikakve poetske učinke — to znači nemati nimalo sluha za maternji jezik, a samim tim ni za poeziju — jer poezija postoji samo preko jezika.

Šta reći o Vujčićevoj sklonosti ka infinitivima? Neka o tome odluče čitaoci, a evo samo nekoliko primera:

učim hodati da pretrčim dvorište (s. 23)
(Zašto ne, ako već toliko voli infinitive,
učim hodati pretrčati dvorište???)
to trčanje sam i ja pokušao slediti (s. 41)
a ti bacaš to što moram opisivati (s. 40)
a onda sam se naglo odlučila okrenuti (s. 53)

Šta, da ostavimo sada infinitive, reći o očigledno nepismenim konstrukcijama:

. . . kad vlastita ruka nije više tvoja
da li je mirovanje gubitak sveta . . . ? (pod. N. V.)

. . . sneg za kog ti se ne usudujem da kažem (s. 41)

. . . autobus prevozi vreme od periferije (s. 56)

Šta reći o očiglednim banalnostima i opštim mestima, kojih u ovoj knjizi ima na kilo. Evo samo nekoliko primera:

. . . (o ruže! daljina prosuta u dubine!) (Daljina) (pod. N. V.)

već sam se zadihala bila menjajući te kroz padeže jer si isti kao kucanje sata . . . (pod. N. V.)

moji prsti su puni vremena i ja ću se spasti ali zar da o tome pišem (pod. N. V.)
uvek kroz prozor gledam isto: svetlost se bori sa prazninom (pod. N. V.)
strast ćutanja je beskonačna (pod. N. V.)

I kod Vujčića, kao i kod drugih pesnika, banalnosti su pre svega rezultat nasilnog poetizovanja, to jest, izmišljanja koje je prava suprotnost autentičnoj pesničkoj imaginaciji. Izmišljotine su uvek bile upravo to: odsustvo imaginacije. U pesmi bez naslova (s. 43) čitamo: *prelaziš dubok sneg / gde te stiže vetar i mrsi / trepavice jer si/ stigao kao list sa najvišeg drveta / koji se drži za svoj/ stomak kao / da je nešto značajno/*. Ovde se zaista ne zna šta je komičnije: da li »prelaženje dubokog snega« ili vetar koji »mrsi trepavice«, ili »list sa najvišeg drveta koji se uhvatio za svoj stomak kao za nešto značajno«.

U pesmi *Jutros*, čitamo: . . . *a jedna stonoga trči / kroz vodu. izvijena poput srne u skoku. kao da se u skoku / odriče sebe. nosi je skok kao svoj plen u daljinu/ utrobu vode. . .*

Ovde je zaista teško odgonetnuti zašto stonoga »trči kroz vodu« ni manje ni više nego »poput srne u skoku« (zašto ne, na primer, poput majmuna u odskoku?)! I zašto se tako hajdegerovski »u skoku odriče sebe«, odriče do te mere da je »skok nosi kao svoj plen u daljinu«, koja je, u stvari, »utroba vode«. . . Nema sumnje, baš kao i u životu, ko u poeziji slaže jednom, moraće da slaže još mnogo puta. A upravo se na tome zasniva gomilanje pesničkih slika u Vujčićevoj poeziji. Nema ovde nikakvog pesničkog doživljaja, u pitanju je, naprosto, mrčenje papira, literatura po svaku cenu.

Potpuno lišena erosa i humora, lišena rizika i svega ličnog, skućene jezičke invencije i još oskudnije imaginacije, ova poezija je patetična i dosadna. Ni po čemu čitalac neće iza Vujčićevih stihova naslutiti čoveka od krvi i mesa, a samo takav čovek može da napiše poeziju. Nema u ovoj poeziji sveta jer nema subjekta koji bi se suočio sa svetom. Nema kod Vujčića sudara egzistencije i jezika — pa je otuda i njegova »opsednutost« pesničkim jezikom puka poza i pomodarstvo.

Ako je disanje ono prvo što čovek mora da nauči kad se rodi, maternji jezik je ono što sledi iza toga. . . i život. . . živeti svojim životom, ne ugledajući se na druge, ne potkrađajući druge, biti slobodan. . .

časopis za kulturu, umetnost i društvena pitanja, novi sad, katolička porta 5, telefon (021) 28-765

uredjuju: ljubisa despotović, silvija dražić, zoran đerić, petru krdu, alpar lošonc, miroljub radojković i saša radonjić ☆ glavni i odgovorni urednik franja petrinović ☆ tehnički i likovni urednik cvetan dimovski ☆ sekretar redakcije ljljana jokić ☆ lektor sanja štefan ☆ članovi izdavačkog saveta: bosiljka bojanjić (predsednik), tanja đurić, biljana cvetković, rada čupić, dušan radak, dušan mihailović, dušan patić, danica grubač, simon grabovac (delegati šire društvene zajednice) radmila gikić, radmila cvijanović lotina, vladimir kopicl, franja petrinović i čedomir keco (delegati izdavača) ☆ izdaje nišro »dnevnik«, novi sad, bulevar 23. oktobra 31 ☆ direktor nišro »dnevnik« jovan smederovac ☆ osnivač pokrajinska konferencija saveza socijalističke omladine vojvodine ☆ časopis finansira siz kulture vojvodine ☆ rukopise slati na adresu: redakcija »polja«, novi sad, poštanski fah 220, žiro račun 65700—603—6324 nišro »dnevnik« oour ☆ redakcija dnevnika, sa naznakom za »polja« (godišnja pretplata 50000 dinara, za inostranstvo dvostruko) ☆ na osnovu mišljenja pokrajinskog sekretarijata za nauku i kulturu broj 413—152/73 časopis je oslobođen poreza na promet proizvoda i usluga ☆ tiraž 2.000 primeraka

Polja